

Ćwiczenie 31

Wyznaczanie czynnika Landego metodą elektronowego rezonansu paramagnetycznego (EPR)

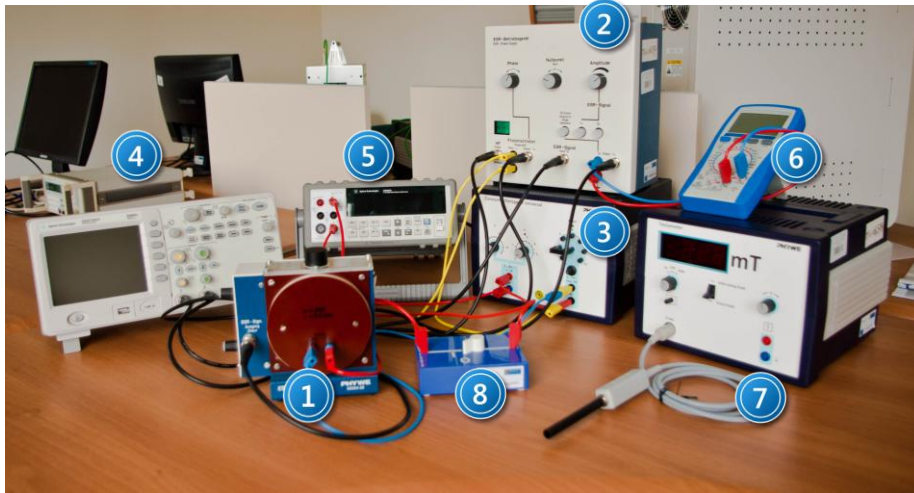

I. Zagadnienia do opracowania.

1. Energia stanów stacjonarnych elektronów w atomach.
2. Liczby kwantowe stanów stacjonarnych orbit elektronowych.
3. Moment magnetyczny chmury elektronowej atomu.
4. Spinowy moment magnetyczny elektronu.
5. Magneton Bohra.
6. Atomy para – i diamagnetyczne.
7. Całkowity moment magnetyczny atomu.
8. Związek magnetonu jądrowego z magnetonem Bohra.
9. Atom w stałym polu magnetycznym:
  - a) precesja Larmora;
  - b) częstość precesji Larmora;
  - c) czynnik Landego.
10. Oddziaływanie rezonansowe momentu magnetycznego atomu w stałym i zmiennym polu magnetycznym (w ujęciu klasycznym).
11. Namagnesowanie paramagnetyka w stałym i zmiennym polu magnetycznym.
12. Pochłanianie energii zmiennego pola magnetycznego przez namagnesowaną substancję paramagnetyczną:
  - a) relaksacja spinowa i jej wpływ na szerokość linii absorpcyjnej;
  - b) relaksacja spin – siatka i i jej wpływ na pochłanianie energii zmiennego pola magnetycznego.
13. Zjawisko elektronowego rezonansu paramagnetycznego w ujęciu kwantowym:
  - a) rozszczepienie poziomów energetycznych atomu paramagnetycznego w zewnętrznym polu magnetycznym;
  - b) obsadzenia podpoziomów magnetycznych;
  - c) częstości rezonansowe przejść w zjawisku elektronowego rezonansu paramagnetycznego.
14. Widmo elektronowego rezonansu paramagnetycznego:
  - a) profil linii absorpcyjnej EPR;
  - b) szerokość połówkowa linii EPR;
  - c) subtelna struktura widma EPR.
15. Budowa i zasada działania spektrometru mikrofalowego (z rezonansową i odbiciową wnęką rezonansową):
  - a) klistron jako źródło mikrofal;
  - b) wnęka rezonansowa;
  - c) detektor mikrofal.
16. Optymalne warunki pracy detektora mikrofal przy pomiarach sygnałów EPR w spektrometrach mikrofalowych.
17. Zastosowania elektronowego rezonansu paramagnetycznego.
18. Efekt Zeemana w słabych i silnych polach magnetycznych.

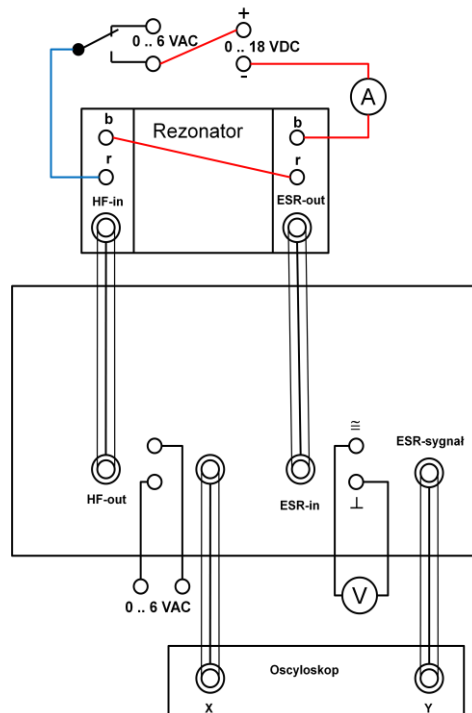
II. Zadania doświadczalne.

1. Zapoznać się z układem pomiarowym przedstawionym na *Zdjęciu 1*.

Zdjęcie 1. Stanowisko pomiarowe do rejestracji linii absorpcyjnej EPR: 1 - wnęka rezonansowa EPR; 2 - zasilacz EPR; 3 - zasilacz uniwersalny; 4 - oscyloskop dwukanałowy; 5 - multimetr cyfrowy (amperomierz); 6 - multimetr cyfrowy (woltomierz); 7 - teslomierz; 8 - przełącznik.

2. Połączyć układ pomiarowy zgodnie z *Rysunkiem 2* i wskazówkami prowadzącego.
3. Włączyć zasilanie poszczególnych elementów układu.
Oscyloskop 4, *Zdjęcie 1*, miernik cyfrowy 5, *Zdjęcie 1* oraz zasilacz EPR 2, *Zdjęcie 1* posiadają

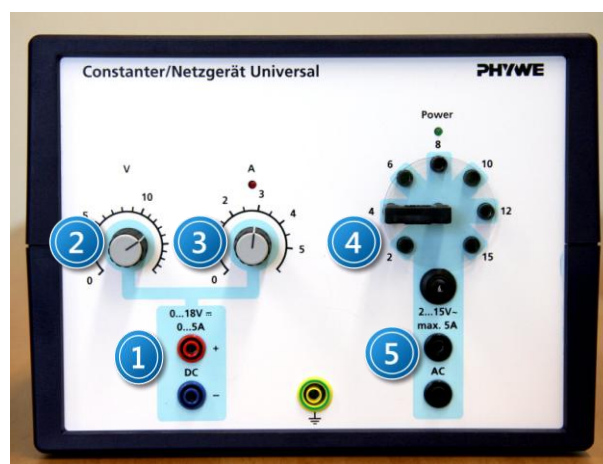
Rysunek 2. Schemat układu pomiarowego do rejestracji rezonansu EPR.

włączniki główne na ich płytach czołowych natomiast teslomierz oraz zasilacz uniwersalny mają włączniki główne na tylnej płycie obudowy.

4. Ustawić oscyloskop na tryb pracy X-Y poprzez naciśnięcie kolejno klawiszy: *Menu/Zoom*, *Time Base* w menu *Horizontal*, a obracając pokrętkę wybrać odpowiedni tryb pracy. Następnie naciskając kolejno klawisze: *Menu/Zoom*, *Set Rate* oraz obracając pokrętkę ustawić częstotliwość próbkowania na 100.0 kSa .
5. Sprawdzić czy próbka pomiarowa znajduje się wewnątrz wnęki rezonansowej.
6. Obserwując wartość napięcia na mierniku 6, *Zdjęcie 1* zrównoważyć mostek wykonując kolejno następujące czynności: pokrętko zmiany oporu R , 3, *Zdjęcie 3* ustawić w połowie zakresu; pokrętko zmiany pojemności C , 2, *Zdjęcie 3* obrócić do oporu w lewą stronę. Wcisnąć przycisk 8, *Zdjęcie 5* i kręcąc pokrętkiem 12, *Zdjęcie 5* doprowadzić wskazania miernika do zera.

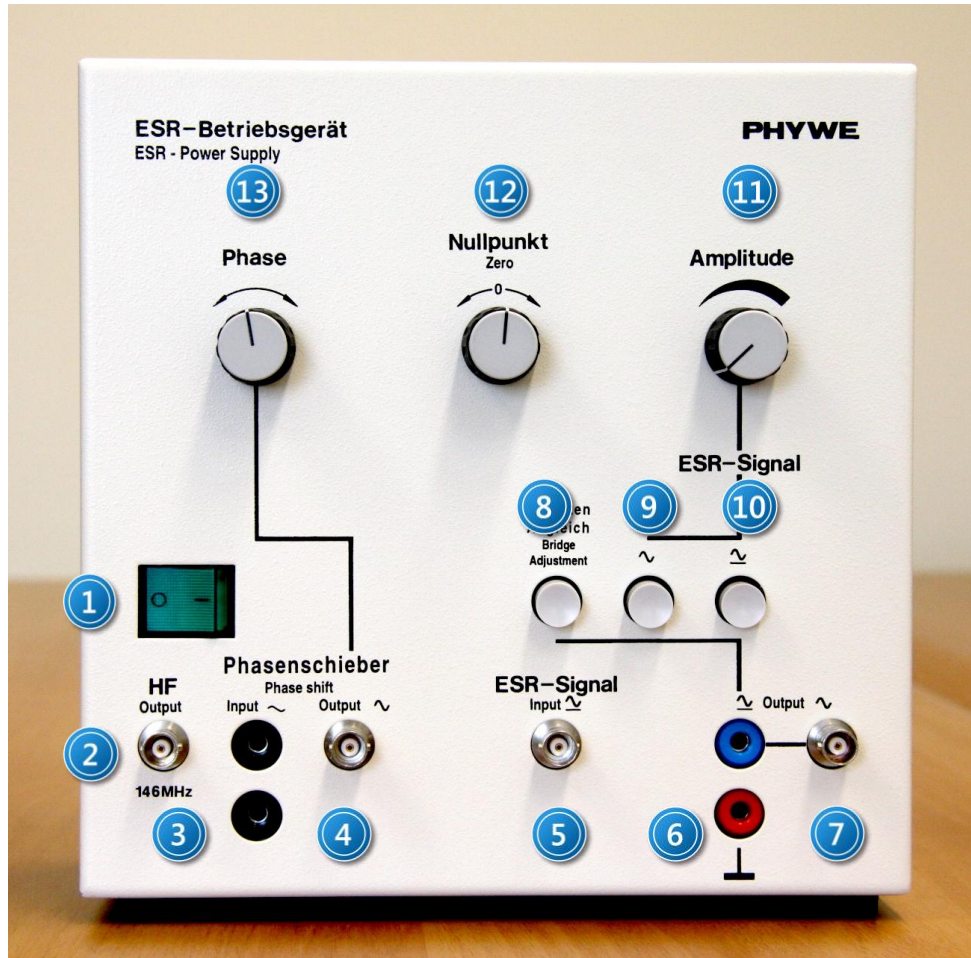

Zdjęcie 3. Widok wnęki rezonansowej EPR z lewej i prawej strony: 1 - wyjście sygnału EPR; 2 - pokrętko regulacji pojemności kondensatora C; 3 - pokrętko regulacji rezystancji R; 4 - wejście wysokiej częstotliwości; 5 - miejsce na próbkę.

Zdjęcie 4. Widok przedniego panela zasilacza uniwersalnego: 1 - wyjście napięcia stałego; 2 - pokrętko regulacji napięcia stałego; 3 - pokrętko regulacji prądu; 4 - zwora wyboru napięcia zmiennego; 5 - wyjście napięcia zmiennego.

7. Ustawić napięcie stałe przepływające przez cewki na wartość około 12 V przy pomocy pokrętki 2, *Zdjęcie 4*, a przy pomocy pokrętki 3, *Zdjęcie 4* ustawić wartość prądu na 1,5 A.
Ustawić wartość napięcia zmiennego na 2 V przez odpowiednie umieszczenie zwory 4, *Zdjęcie 4* a wartość wzmocnienia sygnału EPR ustawić na środku zakresu przekręcając pokrętkę 11, *Zdjęcie 5*.
8. Poszukać sygnału absorpcji umieszczonej próbki wykonując kolejno następujące czynności: wcisnąć przycisk 9, *Zdjęcie 5*, a następnie ,obserwując obraz na oscyloskopie, kręcić pokrętkiem 2 zmiany pojemności C, *Zdjęcie 3* aż do uzyskania charakterystycznego „dołka” absorpcji na ekranie oscyloskopu (obwód rezonatora LC jest wtedy w rezonansie a jego impedancja jest najmniejsza).
Jeśli szukany sygnał jest za mały, można zwiększyć czułość obu kanałów X i Y oscyloskopu do 0,5 V/cm.
Nadal pokręcając tym samym pokrętkiem zmiany pojemności C uzyskać w miarę symetryczny kształt sygnału na oscyloskopie.
9. Ustawić fazę obserwowanych sygnałów przy pomocy pokrętki 13, *Zdjęcie 5* tak, aby doprowadzić do pokrywania się obu linii sygnałowych.
10. Skorygować ponownie symetrię sygnału pokrętkiem 2 zmiany pojemności C, *Zdjęcie 3*.
11. Zmniejszając wartość napięcia stałego pokrętkiem 2, *Zdjęcie 4* doprowadzić minimum sygnału dokładnie na oś y oscyloskopu.
12. Ustawić czułość kanału X oscyloskopu na 200 mV / działkę.
13. Ponownie poprawić symetrię sygnału – jak w punkcie 10.
14. Po uzyskaniu żądanego kształtu sygnału odczytać i zanotować wartość natężenia prądu I z wyświetlacza miernika 5, *Zdjęcie 1*.
15. Nie zmieniając nastawów czułości oscyloskopu przejść do pomiarów związanych z wyznaczeniem szerokości połówkowej linii absorpcyjnej. W tym celu :
  - posługując się kursorami ekranu oscyloskopu kilkakrotnie dokonać odczytu szerokości δU [V] linii absorpcyjnej w połowie jej wysokości;
  - skrócić potencjometr 2, *Zdjęcie 4* maksymalnie w lewo;
  - przełączyć przewód do multimetru 5, *Zdjęcie 1* (z gniazda A do gniazda mA);
  - wybrać tryb ACI jako tryb pracy multimetru 5, *Zdjęcie 1*;
  - odczytać i zanotować wartość natężenia prądu I_{mod} z wyświetlacza multimetru 5.
16. Na podstawie wyniku uzyskanego w punkcie 14. obliczyć wartość czynnika Landego dla elektronu.
17. Uśrednić wartości δU wyznaczone w punkcie 15.
18. Obliczyć szerokość połówkową δB [T] zarejestrowanej linii absorpcyjnej DPPH korzystając z wielkości pomiarowych uzyskanych w punktach 14. – 17.
Przyjąć, że $U_{\text{mod}} = 2,2$ V.
19. Obliczyć czas życia T stanu wzbudzonego DPPH.
20. Porównać otrzymane wartości z danymi literaturowymi.

Zdjęcie 5, Widok płyty czołowej zasilacza EPR: 1 - włącznik zasilania; 2 - wyjście wysokiej częstotliwości; 3 - wejście 6V/50Hz umożliwiające wewnętrzne przesunięcie fazy; 4 - wyjście z przesuwника fazy; 5 - wejście sygnału EPR z rezonatora; 6 - wyjście ze wzmacniacza EPR do podłączenia miernika cyfrowego; 7 - wyjście ze wzmacniacza EPR na oscyloskop; 8 - przycisk pozwalający na sprawdzenie równowagi mostka; 9 - przycisk włączony w przypadku obserwacji tylko przy pomocy oscyloskopu; 10 - przycisk włączony w przypadku obserwacji przy pomocy miernika i oscyloskopu; 11 - pokrętko wzmacnienia; 12 - pokrętko zerowania; 13 - pokrętko fazy.

III. Zestaw przyrządów.

1. Wnęka rezonansowa EPR z cewkami Helmholtza.
2. Zasilacz EPR.
3. Zasilacz uniwersalny.
4. Dwa multimetry cyfrowe.
5. Oscyloskop DSO 1002 A.
6. Teslomierz.
7. Próbka DPPH (Diphenylpicrylhydrazyl).

IV. Literatura.

1. F. Kohlrausch - „Fizyka laboratoryjna”, Tom II, PWN, Warszawa 1961.
2. R.I. Sołouchin – „Optyka i fizyka atomowa”, PWN, Warszawa 1982.
3. Materiały firmy Phywe – „Electron Spin Resonance”, TEP 5.1.12-00.
4. F. Kaczmarek – „Ćwiczenia laboratoryjne z fizyki dla zaawansowanych”, PWN, 1982.
5. S.A. Altszuler, B.M. Kozyriew - „Elektronowy rezonans paramagnetyczny”, PWN, Warszawa 1965.
6. M. Subotowicz - „Metody doświadczalne w fizyce ciała stałego”, Lublin 1976.
7. L.A. Blumenfeld, W.W. Wojewódzki, A.G. Siemonow – „Zastosowanie EPR w chemii” , PWN, Warszawa 1967.
8. I. Bójko - „Wstęp do elektronowego rezonansu paramagnetycznego”, PWN, Warszawa 1982.
9. Sz. Szczeniowski - „Fizyka doświadczalna”, Tom IV, PWN, Warszawa 1983.
10. R.P. Feynman, R. Leighton, M.Sands – „ Feynmana wykłady z fizyki”, T.II., cz.2., PWN, 2004.
11. L. Tykarski - „Rezonans magnetyczny w fizyce ciała stałego”, Wydawnictwo Politechniki Warszawskiej, Warszawa 1990.
12. J. Stankowski - „Wstęp do spektroskopii rezonansów magnetycznych”, PWN, Warszawa 2005.
13. R.G. Marley - “Apparatus Drawings Project. Report Number 19. Apparatus for Electron Paramagnetic Resonance at Low Fields”, Am. J. Phys. 29, 492 (1961).
14. R.S. Alger - “Electron Paramagnetic Resonance : techniques and applications”, N.Y. 1968.
15. V. Acosta, C.L. Cowan, B.J. Graham – „Essentials of Modern Physics”, Harper & Row, Publishers, New York 1973.
16. A. Reimann – “Physics”, Vol.III. “Modern Physics”, Harper & Row, Publishers Inc., 1973.
17. J.A. Weil, J.R. Bolton - “Electron Paramagnetic Resonance: Elementary Theory and Practical Applications”, Wiley, New York 2001.
18. R.P. Feynman, R. Leighton, M. Sands – “The Feynman Lectures on Physics”, Vol. II. Part 2. Addison – Wesley, 2005.